

ئادابه‌کانی دادوهر و قازی له ئیسلامدا

< کوردی >



عبد السلام محمد پشده‌ری



پیداچونه‌وی: پشتیوان سابیر عزیز

# آداب القاضي في الإسلام

< كردي >



عبد السلام محمد بشدري



مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

## ئادابەکانی دادوهر و قازى له ئىسلامدا



سوپاس و ستایش بۆ خوای گهوره و میهره بان و دروود و سه لالت و سه لام له سه ر پېشه وای مرو فایه تی محمدی پیغه مبه ری ئیسلام و ئال و به یت و هاو هل و شوینکه وتوانی هه تا هه تایه .

له پیناو ریکه ستنی ده سه لاتی دادوهری ئاینی پیروزی ئیسلام و شه ریعه ته که ی کومه لیک ئادابیان داناوه بۆ دادوهر و قازى موسلمانان که خو یان له هه وت ئادابدا ده بیینه وه، به کورتی ئامازه به هه ریبه کیکیان ده که ین له گه ل به لگه ی پیویست له باره یه وه :-

**یه که م :** دادپه ره ر به یت له نیوان داواکار و داوالیکراودا، **عن عی رضی الله عنه قال بعثنی رسول الله ( صلی الله علیه وسلم ) إلى الیمن قاضیا فقلت یا رسول الله ترسلنی وأنا حدیث السن ولا علم لی بالقضاء فقال: {إن الله سیهدی قلبک ویثبت لسانک فإذا جلس بین یدیک الحضان فلا تقضین حتی تسمع من الآخر كما سمعت من الأول فإنه آخری أن یتبین لك القضاء} قال فما زلت قاضیا أو ما شککت فی قضاء بعد [ رواه أبوداود (3582) والترمذی (1331) وابن ماجه (2308) وهو حدیث صحیح ] .**

واتا : ئیمامی عه لی - ره زای خوای لیبی - ده لیت : پیغه مبه ری خوا ( صلی الله علیه وسلم ) به دادوهر ناردمی بۆ یه مه ن منیش و وتم تۆ ده منیری له کاتیکدا من ته مه ن که م و شاره زاییم نیه له دادوهری ؟ فه رمووی : ( بیگومان خوا دل ت پینموون ده کات و زمانت دامه زراو ده کات جا نه گه ر هه کات داواکارو داوالیکراو له به رده مت دا دانیشتن بریارمه ده هه تا گوئ له دووه میشیان نه گری وه ک چۆن گویت له یه که میان گرت چونکه بیگومان نه وه چاکتر بریاردانت بۆ روون ده کاته وه، عه لی ده لیت : ئیتر هه ر قازی بووم یا ووتی : هیه کات له دادوهریدا گومان و دوودلیم تووش نه بووه .

**دووم :** به ئاسانی خه لک بگه نه لای : **عن أبي مریم الأزدی قال سمعت رسول الله - صلی الله علیه وسلم - یقول: { من ولاه الله عز وجل شئاً من أمر المسلمین فاحتجب دون حاجتهم وحلتهم وقرهم احتجب الله عنه دون حاجته وحلته وقره } [**

رواه أبوداود (2948) والترمذی (1333) وهو حدیث صحیح ]

واتا : ئه‌بو مه‌ریه‌می ئه‌زدی - ره‌زای خوای لیبیّت - ده‌لّیت : له‌په‌مه‌به‌ری خوام ( صلی الله علیه وسلم ) بیست ده‌یفه‌رموو : هه‌رکه‌سیک خوا شتیکی له‌کاروباری موسلمانان دایه‌دهستی رپگری کرد له‌وهی پپویستی نه‌دارو هه‌زاریان بگاته‌لای خواش رپگری ده‌کات له‌پپویستی و نه‌داری و هه‌زاری بگاته‌لای خوا .

**سپه‌م :** دروست نیه به‌رتیل و دیاری وه‌رگریّت :

عن عبد الله بن عمرو قال لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ [ رواه الترمذی (1352) وابن ماجه (775) وهو حديث صحيح ] .

واتا : عه‌دولّای کوری عه‌مر - ره‌زای خوای لیبیّت - ده‌لّیت : پپه‌مه‌به‌ری خوا رپگری ده‌کات و نه‌فرینی کرد له‌به‌رتیل ده‌رو له‌به‌رتیل وه‌رگر .

**چواره‌م :** له‌کاتی توپه‌یدا نابیّت برپار بدات :

قال أَبُو بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: {لَا يَفْضِيَنَّ حَكْمٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ} [ رواه البخاری (7158) ومسلم (1717/16) ]

ئه‌بو بکر - ره‌زای خوای لیبیّت - ده‌لّیت : له‌په‌مه‌به‌ری خوام بیست ده‌یفه‌رموو : هه‌چ که‌سیکتان له‌نیوان دوو که‌س دا برپار نه‌دات له‌کاتیکیدا زور توپه‌یه .

**پینجه‌م :** دروسته دادوهر که‌سانی تر هاوکاری بن :

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ قَيْسَ بْنَ سَعْدٍ كَانَ يَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِمَنْزِلَةِ صَاحِبِ الشَّرْطِ مِنَ الْأَمِيرِ [ رواه البخاری (7155) ]

ئه‌نه‌سی کوری مالیک - ره‌زای خوای لیبیّت - ده‌لّیت : قه‌یسی کوری سه‌عد هه‌میشه له‌نزیکی پپه‌مه‌به‌ردا بوو - علیه‌سلام - وه‌ک نزیکی پپلیس له‌گه‌وره‌که‌یه‌وه .

**شه‌شه‌م :** دروسته قازی - دادوهر - تکاو ئاموزگاری بکات :

عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ تَقَاضَى ابْنُ أَبِي حَدْرَدٍ دَيْنًا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) فِي الْمَسْجِدِ، فَأَرْفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا حَتَّى سَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) وَهُوَ فِي بَيْتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) حَتَّى كَشَفَ سِجْفَ حُجْرَتِهِ فَنَادَى كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ فَقَالَ: { يَا كَعْبُ }، قَالَ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَأَشَارَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ أَنْ { ضَعِ الشَّطْرَ مِنْ دَيْنِكَ }، قَالَ كَعْبٌ قَدْ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: { قُمْ فَأَقْضِهِ } [رواة البخارى (457) ومسلم (1558)]

واتا :كهعبى كورپى ماليك (رهزای خواى لى بئ) دهلى :لهسهردهمى پيغه‌مبه‌رى خوا (صلى الله عليه وسلم) قهرزىكى به‌لاى ئه‌بوچه‌دره‌ده‌وه بوو له‌مزگه‌وت دا داواى كرد بيداته‌وه، بوويه ده‌نگه ده‌نگيان و ده‌نگيان به‌رزبوويه‌وه تا پيغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) له‌مالى خويانه‌وه گوپى لى بوو جاهاته‌وه ده‌روه بولايان وه‌په‌رده‌ى ژوره‌كه‌ى لادا و كهعبى كورپى ماليكى بانگ كرد فه‌رمووى : (ئهى كهعب) ووتى له‌خزمتدام ئهى پيغه‌مبه‌رى خوا (صلى الله عليه وسلم) به‌ده‌ستى ئاماژه‌ى كرد نيوه‌ى قهرزه‌كه‌ت داشكينه كه‌عبيش ووتى ئه‌وه‌دامشكاند ئهى پيغه‌مبه‌رى خوا (صلى الله عليه وسلم) پيغه‌مبه‌ريش فه‌رمووى : توئش - ئه‌بوچه‌دره‌د- هه‌سته قهرزه‌كه‌ى بده‌روه .

**حه‌وته‌م :** برپارى دادوهر راستى ناگورپت :

هه‌ر كه‌س دادوهر برپارى شتىكى بو‌دا كه‌مافى براكه‌يه‌تى با نه‌يبات چونكه برپارى دادوهر هه‌لال حه‌رام ناكات و هه‌راميش هه‌لال ناكات .

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ (صلى الله عليه وسلم) أَخْبَرَتْهَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) أَنَّهُ سَمِعَ خُصُومَةَ بِيَابِ حُجْرَتِهِ فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنَّهُ يَأْتِينِي الْخُصْمُ فَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَبْلَغَ مِنْ بَعْضٍ فَأَحْسِبُ أَنَّهُ صَدَقَ فَأَقْضِي لَهُ بِذَلِكَ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيَأْخُذْهَا أَوْ فَلْيَتْرُكْهَا [رواه البخارى (2458) ومسلم (1558)] .

ئوموسه‌له‌مه - رهزای خواى لىبپت - كه‌خي‌زانى پيغه‌مبه‌ره (صلى الله عليه وسلم) ده‌گيرپته‌وه :كه پيغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وسلم) گوپى له ده‌مه‌قاله‌يه‌ك بوو له‌به‌رده‌رگای ژووره‌كه‌يدا جا روپيشته ده‌روه بو لايان و فه‌رمووى : بيگومان من مروفيكم وه‌ك ئيوه به‌راستى داوا چيه‌كان دینه لام جا له‌وانه‌يه هه‌نديكىان قسه زانترين له هه‌نديكتان منيش گومان ده‌به‌م ئه‌و كه‌سه‌يان راست ده‌كات و

برپارى بۆ دە دەم جاھەرکەس برپارم بۆدا حەقى موسلماننیک بۆ ئە و بېت ئەوہ بېگومان پارچە يەكە لە  
ئاگرى دۆزەخ دەى با ھە ئیگرى يا وازى لى بھینیت .

وصلی اللہ وسلم علی نبینا محمد وعلی آلہ وصحبہ وسلم